

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Философски факултет

ДЕКОНСТРУКЦИЯ

1. РЕТОРИКА (Деридеа)

Лекция 5

Преподавател: гл. ас. д-р Дарин Тенев

Деконструкция и реторика

Деконструкцията често е свързвана с определена реторическа стратегия: разбираемо в двойния смисъл както на особен начин на поднасяне на текста, особен стил на писане; така и на стратегия, свързана със специфично определение на реториката и нейната роля.

В тази лекция ще бъдат разгледани вижданията за реториката на две от най-известните имена, обвързвани и обвързали се с деконструкцията – Жак Дерида и Пол де Ман.

Жак Дерида (1930-2004)

Най-известният текст на Дерида, който се занимава с проблематиката на реторическите фигури и тропи, е “Бялата митология”. Логиката, развита там, е продължена в текстовете му върху превода и др.

Метафората при Дерида

Метафората е винаги определяна по начин, който иска да я постави на мястото ѝ, противопоставяйки я на собствения смисъл, буквалността и т.н. Това е в някакъв смисъл метафизичният проект, в рамките на който тя е мислена.

Метафората при Дерида

Всеки описващ метафората език обаче вече е неин пленник. Метафизиката е „продукт“ на метафората (ако подобно твърдение би имало смисъл, след казаното за метафората, а именно, че е „метафизично понятие“).

Бялата митология

„Бяла митология – метафизиката е изтрила в себе си баснословната сцена, която я е произвела, и която остава въпреки това активна, подвижна, вписана с бяло мастило, невидим и покрит в палимпсест десен.“

Бялата митология

Критиката (на Анатол Франс, Ницше и др.) би била удачна, но само доколкото удържа един не-метафоричен начален пласт, на нагледа, непосредственото, даденото, естественото.

Бялата митология

Защото „ако искахме да схванем и класираме всички метафорични възможности на философията, една метафора, поне, би останала винаги изключена, вън от системата: най-малкото тази, без която не би се конструирало понятието за метафора или, за да синкопираме цяла една верига, метафора на метафората. Тази метафора в повече, като остава вън от полето, което позволява да се о-пише, се изтегля или се оттегля все пак от това поле, а значи се изважда оттам като метафора по-малко.“

Логика на допълнителността

Тази логика на метафората (не може да има строго *понятие* за метафора, ако поне една метафора не се оттегля от метафоричността) е свързана с онова, което Дерида нарича *логика на допълнителността* в ключовия си текст “Структурата, знакът и играта в дискурса на хуманитарните науки”. (В: *Писмеността и различието*, прев. Т. Батулева, София, 1998)

Икономия на допълнителността

А) Допълнителността е винаги нещо, което 1) сочи към една *липса*, която идва да запълни, и в същото време 2) идва *в повече* и излиза вън от целостта. Това е допълнителността като *протеза*. Б) От друга страна, допълнението идва вместо нещо, като *заместител* (срв. бълг. превод в *За граматологията, прев.*), доколкото запълва празнината, липсата. Структурата е несигурна, защото не е цяла. А в желанието да бъде цяла, тя иска, но не може да се допълни с елементи от самата себе си. поне един елемент винаги не достига и в същото време поне един елемент е изключван от правилата на структурата и поставян в нейния център. Подобно на Бог, разума, трансценденталния субект и т.н. които трябва да дават правилата на структурата, без да им се подчиняват.

Бялата митология

Да се върнем към метафората. Дерида взима примера с изхабената метафора, на френски назовавана с думата *usure*, която може да означава изхабавяне, но също и събиране на лихва. Изхабяването на метафората, прекратяването на метафоричността, ще бъде изразено вече метафорично.

Бялата митология

Самата дума „метафора“ е метафора;
„преносът“ е вече по аналогия.

Бялата митология

Но тогава трябва да се държи сметка не за метафората в семантичен план (не съществува просто метафора), а за системните (синтактични, а не семантични и съсредоточени върху името) вписвания на метафората.

Бялата митология

Оттук недоверието в полагането на сигурна начална точка (от сетивно към умопостижимо; от наглед към абстракция и т.н.). Простото, сигурното и пр. са продукт именно на движението, което трябва да се нарече генерализирана метафоризация, което предполага логика на допълнението към системата. Изходът за Дерида е в преобръщането и изместването на системата, в която се говори за онова, което самата система не може да обхване и подчини, онова, което я държи отворена.

Превод и метафора

Аналогичният проблем при превода, е че трябва да остане нещо непреведено, за да може да се дефинират например видовете превод. (На български е преведен текстът на Дерида за превода *Вавилонски кули*, прев. Г. Цанков, София, 1993.)

Дерида и реториката

Всичко това означава, че реторическите похвати (и преводът) показват как всяка структура е отворена, отворена към нещо външно – *друго* и *различно*, което я задвижва, но което не може да ѝ бъде просто противопоставено, защото това би го подчинило на нейната логика.

Езикът ще ни показва постоянната нередуцируемост до езика, външното на езика и т.н.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“
Инвестира във вашето бъдеще!

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО, МЛАДЕЖТА И НАУКАТА

Схема BG051PO001-4.3.04

„Развитие на електронни форми на дистанционно обучение в системата на висшето образование“

Проект BG051PO001-4.3.04-002

Усъвършенстване и развитие на вътрешната система за електронна форма на дистанционно обучение във
Философски факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

